

مقاله علمی پژوهشی

سنجش مشارکت اجتماعی پایدار در تحقق بهبود کیفیت زیست شهری، مطالعه موردی: شهر پارس آباد مغان

صفرعلی نظریان^۱، یوسف درویشی^{۲*}

۱. دانشجوی کارشناس ارشد، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرند، مرند، ایران.
۲. استادیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۰۷

Measuring Sustainable Social Participation in Improving the Quality of Urban Living, Case Study: Parsabad Moghan

Safar Ali Nazarian¹, Youssef Darvishi²

1. Msc Student, Department of Geography and Urban Planning, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Geography and Urban Planning, University of Payame Noor, Tehran, Iran.

Received: 2020/11/17

Accepted: 2021/09/29

Abstract

The aim of this study was to determine the role of sustainable social participation in improving the quality of urban life in Parsabad, Ardebil province. In terms of nature, the research is a descriptive-analytical and was conducted by survey method. The statistical population of the study included citizens over 18 years of age in the city of Parsabad Moghan. Using the Cochran sample size determination formula, 380 people were determined as the sample size. The studied samples were selected using random sampling method. The data collection tool was a researcher-made questionnaire the reliability of which was confirmed with a coefficient higher than 0.7 using Cronbach's alpha test. The independent variable of research (social participation) included the independent components of the study including reciprocal relationship, mutual commitment, and mutual expectation. According to the research findings, the components of reciprocity, mutual commitment and sense of belonging simultaneously have a significant effect on sustainable development. Examining the simultaneous effect of four components of social participation on sustainable urban development and implementation in the territory of an inter-city can be a new approach in this field of urban studies.

Keywords

Social Participation, Sustainable Development, Urban Biological Quality, Parsabad.

چکیده

هدف پژوهش حاضر تعیین نقش مشارکت اجتماعی پایدار در تحقق بهبود کیفیت زیست شهری در شهر پارس آباد استان اردبیل بوده است. تحقیق از نظر ماهیت یک مطالعه توصیفی-تحلیلی محسوب می‌شود که با روش پیمایش اجرا گردید. جامعه آماری تحقیق شامل شهروندان بالای ۱۸ سال شهر پارس آباد مغان بودند که با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران تعداد ۳۸۰ نفر به عنوان حجم نمونه تعیین گردید. نمونه‌های مورد مطالعه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بوده است که با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ پایایی آن با ضریب بالاتر از ۰/۷، مورد تأیید قرار گرفت. متغیر مستقل تحقیق (مشارکت اجتماعی) شامل مؤلفه‌های مستقل مطالعه شامل رابطه متقابل، تعهد متقابل، انتظار متقابل، بود. طبق یافته‌های تحقیق، مؤلفه‌های رابطه متقابل، تعهد متقابل و حس تعلق به صورت هم‌زمان بر توسعه پایدار تأثیر معنادار دارند. بررسی تأثیر هم‌زمان چهار مؤلفه مشارکت اجتماعی بر توسعه پایدار شهری و اجرا در قلمرو یک شهر میان اندام، می‌تواند رویکردی جدید در این حوزه مطالعات شهری باشد.

واژگان کلیدی

مشارکت اجتماعی، توسعه پایدار، کیفیت زیست شهری، پارس آباد.

مقدمه

ارائه خدمات در شهرهای امروزی با نیازهای فزاینده شهروندان، مستلزم سازوکارهای نوین است. سازمان‌های مردم‌نهاد که بستر شکل‌گیری مشارکت داوطلبانه شهروندان را ایجاد می‌کنند، از جمله این سازوکارها به شمار می‌آیند (پاکرو و ستارزاده، ۱۳۹۹: ۱۷۹).

مشارکت اجتماعی یکی از عناصر تشکیل‌دهنده قدرت جوامع و توانمندسازی جامعه است و با بحث توسعه و مخصوصاً توسعه پایدار جایگاه ویژه‌ای در برنامه‌ریزی و جریان‌های توسعه در کشورهای در حال توسعه پیدا کرده است (علوی تبار، ۱۳۸۰: ۱۲۳). مشارکت شهری برای نظام مدیریت شهری و توسعه شهری کارکردهای گوناگونی مانند کارکردها افزایش دسترسی به اطلاعات شهری، تعیین شقوق توسعه شهری، تعیین اولویت‌ها و نیازهای شهروندان و کوشش جمعی برای اجرای پروژه توسعه شهری می‌باشد (مبارکی و صلاحی، ۱۳۹۱: ۳۹۰). در سال‌های اخیر لزوم مشارکت مردمی در مراحل مختلف تکوین فرآیند توسعه، مورد توجه جدی قرار گرفته است و توجه به فعالیت‌های مشارکتی مردم، راهبرد جدید توسعه عنوان شده است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۵). هدف از توسعه پایدار شهری، بهبود کیفیت زندگی جمعیت شهری است. اقدامات لازم برای بهبود کیفیت زندگی، نیازمند چارچوبی ساده‌ای برای تحلیل توسعه پایدار شهری است و این چارچوب نیازمند مشارکت افراد است (Deakin, M; Reid, A, 2014: 40).

در بیش‌تر شهرهای در حال توسعه جهان، بخش غیررسمی نقش اساسی را در مدیریت ایفا می‌کنند. این بخش معمولاً خدمات غیرقابل ارائه توسط بخش رسمی را ارائه می‌دهد (Chidi, N; Anyadike Raymond, N.C, 2012: 313) توسعه از مردم، با مردم و برای مردم است؛ بنابراین بسترسازی لازم برای مشارکت اجتماعی شهروندان و درک جایگاه آنان در هر برنامه‌ریزی توسعه، بسیار ضروری است (زاهدانی و زهری بیدگلی، ۱۳۹۱: ۸۹).

امروزه مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و کلیه فعالیت‌ها و امور شهری، مورد توجه مدیران، برنامه‌ریزان و صاحب‌نظران توسعه اجتماعی قرار گرفته است. مشارکت، فرآیند درگیر شدن کلیه گروه‌های مردم در همه مراحل توسعه جهت ظهور توانایی‌ها، قابلیت‌ها و در نتیجه رشد و تعالی مادی و معنوی آن‌ها است (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۰).

هدف اصلی مدیران و برنامه‌ریزان از طرح مفهوم مشارکت، نگاهی ابزاری است در جهت تأمین منافع عمده برنامه‌ریزان و کارفرمایان. طوری که در بخش عمده‌ای از طرح‌ها، نظرخواهی از شهروندان صورت نمی‌گیرد؛ حق اعتراض به طرح و نظارت شهروندان وجود ندارد و جریان اطلاعات عمدتاً یک‌سویه است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴). شکل نگرفتن مشارکت محور که مبتنی برکنش متقابل و فعالانه و متعهدانه تمامی ذی‌نفعان و بازیگران کلیدی دخیل در مدیریت شهری است، یکی از علت‌های اساسی و شاید علت اصلی تمامی مسائل و مشکلات می‌باشد (شریفیان، ۱۳۸۰: ۲۰).

در نظریه‌های رایج جهانی امروز نیز یکی از اصلی‌ترین و مقبول‌ترین راهبردها برای نیل به حداکثر مطلوبیت و پایداری، مشارکت می‌باشد، زندگی به شیوه شهری بر نحوه برقراری ارتباط انسان‌ها با یکدیگر و مکانی که در آن سکونت دارند، تأثیرگذار است. در چنین شرایطی، اگر شهرنشینان به کمک دولت‌ها و حکومت‌ها نیاید و در حیات مدنی جامعه دخیل نگردد، خطر تمرکز امور، دور شدن از دموکراسی، کاهش کارایی، افزایش هزینه‌ها، یکسان‌سازی امور و کاهش خلاقیت و طراوت در زندگی شهری، به وجود خواهد آمد (Deakin, M & Reid, A, 2014: 90).

متأسفانه امروزه شهروندان در اداره امور شهر و برنامه‌ریزی برای آن، نقش عمده‌ای نداشته و بعد از شرکت در انتخاب اعضای شوراها، فعالیت مؤثر دیگری ندارند. در واقع بخش عمده‌ای از مفهوم مشارکت در ایران، در همان بخش اول که مشارکت شعاری است، باقی مانده است و لذا با توجه به اهمیت موضوع مشارکت، بررسی شاخص‌ها و مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی بر توسعه پایدار شهری از اهمیت خاصی در جوامع شهری برخوردار است.

شهر پارس‌آباد که یکی از شهرهای مرزی استان اردبیل به دنبال ورود و اسکان تدریجی عشایر مرزی آذربایجان رشد و توسعه پیدا کرده است، در حال حاضر بحث توسعه پایدار و مشارکت اجتماعی در این شهر رو به رشد مهم به نظر می‌رسد؛ بنابراین هدف اصلی مطالعه حاضر بررسی نقش تأثیرات متقابل مشارکت اجتماعی و توسعه پایدار شهری در شهر پارس‌آباد از چهار مؤلفه مشارکت شامل ارتباط متقابل شهروندان - تعهد متقابل شهروندان - انتظارات متقابل شهروندان و احساس تعلق می‌باشد (شکل ۱). سؤال اصلی این پژوهش عبارت است از این‌که: آیا بین مشارکت اجتماعی شهروندان و توسعه پایدار شهری در شهرستان پارس‌آباد رابطه وجود دارد؟

مبانی نظری

چارچوب نظری

برنامه‌ریزی شهری در چارچوب توسعه پایدار شهری، از موضوعات اساسی مطرح شده در تدوین الگوی توسعه شهری و منطقه‌ای است، یکی از مؤلفه‌های توسعه پایدار شهری، مشارکت شهروندان در انموری شهری می‌باشد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۲). به اعتقاد صاحب‌نظران، مشارکت موجب افزایش شایستگی و کرامت در افراد می‌گردد و به‌عنوان یک عنصر حیاتی در فرآیند مدیریت شهری، حلقه گمشده فرآیند توسعه شهری محسوب می‌شود. افزایش مشارکت مردم در امور شهری، می‌تواند در ایجاد تعادل شهری، نقش ارزنده‌ای را ایفاء نماید.

اگر شهروندان مشارکت در شهر را به‌منزله مشارکت در سرنوشت خویش بدانند، می‌توانند در قالب گروه‌های کاری به شکل‌گیری و تقویت خصایصی نظیر خود رهبری و خود مسئولیت‌ورزی مبادرت ورزیده و زمینه را برای تغییر و تحول در جهت تلطیف و پویایی شهری آماده نمایند (زالی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۸).

امروزه توسعه پایدار شهری به کانون تمامی مباحث مدیران و مسؤولین و اندیشمندان حوزه‌های شهری جهت ایجاد و ارتقاء شهرهایی با کیفیت بالای زندگی تبدیل شده است. بررسی‌ها در سطح بین‌المللی نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در مسائل و مشکلات حوزه‌های مختلف، از جمله مؤلفه‌ی کلیدی در جهت دستیابی به توسعه‌ی پایدار شهری می‌باشد.

در این راستا ال رازک و ال الا^۱ (۲۰۱۱)، شکلی از مشارکت را بیان می‌کنند که شامل ارائه اطلاعاتی به گروه‌های مردمی است که در حل مسائل، مشاوره، برقراری رابطه مستقیم با جامعه از طریق ایجاد مشارکت پایدار، تصمیم‌گیری‌ها و جایگزین‌ها، کمک‌کننده است شهروندی هم در بردارند مسئولیت‌ها، وظایف و تعهدات متقابل، شبکه روابط و درک متقابل است که کنش فعالانه را در زندگی اجتماعی ضروری می‌سازد (پیران، ۱۳۷۶: ۱۱۵). روسو معتقد است که فقط مردم وظیفه مشارکت در جامعه را ندارند، بلکه جامعه نیز باید بازخوردی برای افراد داشته باشد تا زمینه‌های احساس تعلق و انجام تعهد وظایف در آنان ایجاد و تداوم یابد (رجبی، ۱۳۹۰: ۱۰۳). در کل، رفتارهای مشارکتی متأثر از زمینه‌های عینی و ذهنی است که بخشی از آن، از خصایص درونی و بخشی دیگر، از عوامل بیرونی ناشی می‌شود. این عناصر در رابطه متقابل میان اعضای جامعه در کنش‌های اجتماعی شکل می‌گیرد و توسط ساختارهای جامعه واقعی‌تر می‌شود (موسایی و شیانی، ۱۳۸۹: ۲۵۲).

افزایش مشارکت مردم در امور شهری، می‌تواند منجر به بروز ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های نهفته مردمی شده و آن‌ها را با محدودیت‌ها و امکانات طرح در هریک از مراحل آن آشنا سازد. علاوه بر آن در تقویت اعتماد به نفس، افزایش روحیه همکاری، تحکیم همبستگی‌های اجتماعی، افزایش قدرت رویارویی مردم با مسائل و مشکلات (دانشپور و هادیان، ۱۳۸۸: ۲) و ایجاد تعادل شهری، نقش ارزنده‌ای را ایفاء می‌نماید. نهایت امر این‌که مشارکت مردم در روند تصمیم‌گیری شهری، یکی از عناصر اصلی حکومت مردمی و از عنصر حیاتی در فرآیند توسعه پایدار تلقی گردیده و از آن به‌عنوان حلقه مفقوده فرآیند توسعه یاد می‌کنند (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۱). بررسی رشد سریع شهری در کشورهای رو به توسعه و از جمله بررسی جمعیت کشور ایران نشان می‌دهد که از ابتدای دهه ۴۰، رشد قابل توجهی به نفع جمعیت شهری به وقوع پیوسته است، به طوری که در حال حاضر رقمی بیش از ۶۸ درصد از جمعیت کشور ما را جمعیت شهرنشین تشکیل می‌دهد.

دیوید دریسکل^۲ (۲۰۰۲)، از نظریه‌پردازان مسائل شهری در اثر خود با عنوان «شهرهایی بهتر همراه با کودکان و نوجوانان» معتقد است مشارکت بر سه اصل ذیل مبتنی است: الف) توسعه در وهله اول و پیش از همه باید به نفع ساکنان محلی باشد؛ ب) مردمی که در محدوده مورد برنامه‌ریزی زندگی می‌کنند، دقیق‌ترین اطلاعات را درباره آن محدوده و موضوعات مرتبط با آن دارند؛ پ) مردمی که بیش‌ترین تأثیرات را از تصمیمات می‌پذیرند، سهم بیش‌تری برای مشارکت در روند تصمیم‌گیری دارند.

کنش اجتماعی مشارکت در امور شهری در یک نظام اجتماعی متشکل از ارتباط متقابل، انتظارات متقابل، تعهدات متقابل و حس تعلق اجتماعی شکل می‌گیرد. یکی از اهداف مهم تشکیل انجمن معتمدان محلات (شورایاری‌ها) تشکل‌ها، سازمان‌های اجتماع‌محور و سایر نهادهای مرتبط شکل‌گیری شبکه گسترده‌ای از روابط اجتماعی و فرهنگی، ایجاد همدلی و اعتماد، ایجاد حس تعلق شهروندی، ایجاد فضای مشارکت فعال و درگیرانه و در نهایت افزایش ارتباط متقابل است (غفاری، جمشیدزاده، ۱۳۹۰: ۲۱۲). مردم از طریق برقراری روابط با یکدیگر و حفظ آن در طول زمان قادر به همکاری با یکدیگر می‌شوند تا به انجام اموری بپردازند که با به‌تنهایی قادر به اجرای آن نیستند یا اجرای آن با دشواری‌های زیادی همراه است از سویی، مشارکت همگانی شهروندان در امور اجتماعی و تصمیم‌گیری‌ها با درگیر ساختن

1. El. Razak, Abd & El. Ela, Abo

2. David Driscell

همگان در امور جامعه خویش، در آن‌ها احساس مسئولیت و تعلق به جامعه را تقویت می‌کند و نوعی وحدت و انسجام اجتماعی را جایگزین تفرقه می‌کند. به بیانی دیگر، مشارکت اجتماعی عامل تقویت همبستگی در شبکه‌های اجتماعی است. حضور افراد در فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌های اجتماعی در بلندمدت موجب تعمیق روابط بین اعضای جامعه، افزایش احساس یگانگی، سعه‌صدر و تسامح و تساهل گردیده و در نتیجه به توسعه نهادهای مدنی و دموکراتیک خواهد انجامید، از سوی دیگر میزان این مشارکت‌ها بیانگر سطح توسعه‌یافتگی جامعه به حساب می‌آید. زیرا گستردگی، فراگیری و تنوع مشارکت اجتماعی جوامع در گرو بسط الگوهای تصمیم‌گیری، نظارت و کنترل اجتماعی دموکراتیک و کثرت‌گرا است (مهدوی، رحمانی خلیلی، ۱۳۸۸: ۶).

تعهد متقابل نیز یکی از عوامل همکاری در جامعه مدنی به‌ویژه شهر می‌باشد. کسی که حس تعهد دارد، عضو جدایی‌ناپذیر گروه است. عضویت در گروه به فرد هویت می‌بخشد و فرد اغلب، در ارزش‌ها و تجربیات و سایر احساسات گروه درگیر می‌شود، او به گروه احترام می‌گذارد، به آن تعهد دارد و با آن همکاری می‌کند (مبارکی، صلاحی، ۱۳۹۱: ۲۷۹).

یکی از مشخصه‌های وضعیت مطلوب در شهر، برآورده شدن انتظارات شهروندان از خدمات ارائه شده توسط شهرداری‌هاست. با بررسی شکاف بین وضع موجود و وضع مطلوب می‌توان آن را تعیین نمود. هرچه شکاف بین انتظارات و خدمات ارائه شده کم‌تر باشد، نشان‌دهنده کیفیت مطلوب خدمات ارائه شده است. بدون شک با شناخت انتظارات شهروندان و بررسی نقاط قوت و ضعف خدمات ارائه شده می‌توان استراتژی‌ها و راهبردهای مناسب را برای حذف و یا لااقل کاهش این شکاف اتخاذ نمود (پرچمی، ۱۳۷۴: ۶۰).

وقتی مردم انتظارات خود را برآورده نمی‌بینند، مشارکت چندانی ندارند و شهرداری و نهادهای دولتی که تصور می‌کنند تمامی آنچه لازم بوده است، به انجام رسانده‌اند، اما مشارکتی از جانب مردم دریافت نمی‌کنند، سرخورده و مأیوس خواهند شد. برای تغییر این روند و اثربخش‌تر شدن هزینه‌های مصرفی، بررسی شکاف بین انتظارات مردم و خدمات ارائه شده از سوی شهرداری‌ها، از جمله اولویت‌های تحقیقی است که در بسیاری از کشورها مطرح شده است. به‌طور مشخص بین انتظارات و خدمات دریافتی شکاف وجود دارد. از طرف دیگر هنگامی که این سازمان‌ها نتوانند حداقل نیاز و انتظار را پاسخگو باشند، نمی‌توانند فعالیت خود را با حداکثر مشارکت آن‌ها به مرحله اجرا درآورند. مفهوم حس تعلق اجتماعی را می‌توان وابستگی به اجتماع یا گروهی معین تعریف کرد. حس تعلق اجتماعی از نیازهای اساسی انسان است و افراد سعی می‌کنند، از طریق تعامل با دیگران، به این حس دست یابند. در واقع، افرادی که در برقراری ارتباط با دیگران موفق نیستند، برای انطباق با محیط با استرس و مشکلات زیادی روبه‌رو می‌شوند. در روان‌شناسی اجتماعی، تعلق به گروه نه تنها یکی از نیازهای اساسی انسان در نظر گرفته شده است، بلکه نوعی منبع قوی هویت اجتماعی نیز نامیده می‌شود که به فرد در شکل‌گیری مفهوم «خود» کمک می‌کند (مبارکی، صلاحی، ۱۳۹۱: ۲۷۹). زمانی که کنشگران برای بحث و گفتگو درباره مسائل موردعلاقه خود گرد هم آمده، به نقادی می‌پردازند، احساس تعلق، وابستگی و وفاق جمعی به وجود می‌آید که مقدمه‌ای برای رفتارهای جمعی و مشترک است (شیانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱۶). روان‌شناسی محیطی نشان داده است که تعلق مکانی نیز یکی از منابع هویت است (از نظر آسیب‌شناسی هم مسائل شهری دارای اهمیت زیادی است و در اصطلاح، به دل‌بستگی افراد به مکان‌ها و محله‌ها و محل زندگی اشاره دارد که موجب افزایش سلامت روانی و احساس هویت و کاهش رفتارهای انحرافی افراد در محله می‌شود. زمانی که فردی حس تعلق اجتماعی خود را به منطقه سکونتش از دست می‌دهد، به آن مکان اهمیت نمی‌دهد و ناگزیر منطقه را ترک می‌کند و رابطه دوطرفه بین فرد و جامعه از بین می‌رود. با کاهش حس تعلق، روحیه منفعت‌طلبی شخص تقویت می‌شود و فرد فقط، به منافع شخصی‌اش می‌اندیشد، چنین وضعیتی به تدریج، آشفته‌گی و ازهم‌گسیختگی اجتماعی را به دنبال می‌آورد و باعث می‌شود جامعه شرایط توسعه و توسعه‌یافتگی را در خود به وجود نیاورد (مبارکی، صلاحی، ۱۳۹۱: ۲۷۸-۲۷۹).

اما آنچه اهمیت اساسی دارد؛ این است که، شهرنشینی همراه با توسعه نبوده است. مسلماً نهادهای جامعه ما هم در ایجاد بستر لازم برای مشارکت اجتماعی شهروندان کوتاهی نموده‌اند. در واقع می‌توان این‌گونه استنتاج نمود که شهرداری‌ها نتوانسته‌اند، از نهایت پتانسیل مشارکت اجتماعی شهروندان بهره ببرند، زیرا شهرداری‌ها خود را صرفاً به‌عنوان یک سازمان خدماتی معرفی نموده‌اند. بنابراین اگر شهرداری بخواهد خود را به‌عنوان یک نهاد اجتماعی خلاق و فعال در جامعه ما مطرح نماید، به یک پیش‌نیاز احتیاج دارد که همان مشارکت اجتماعی شهروندان است. بدین طریق این نهاد می‌تواند در درون همه شهروندان درونی و نهادینه شود (ره‌نورد، ۱۳۸۰: ۴۴).

امروزه شهرها در برنامه‌ریزی و اداره امورشان با مشکلاتی چون کمبود منابع درآمدی پایدار و نظام اداری و فنی ناکارآمد مواجه‌اند که جهت حل این مشکلات و پاسخ‌گویی به چالش‌های جامعه شهری، نیاز به مشارکت مردم و سازمان‌های غیردولتی می‌باشد. مشارکت واقعی و آگاهانه مردم تنها در سایه وجود و حضور گروه‌ها و سازمان‌های جامعه مدنی و غیردولتی میسر است که شهروندان را نسبت به حقوق، وظایف و تعهداتشان در برابر جامعه شهری و توانایی آنان را در کنترل و اداره محیط اطرافشان آگاه می‌سازند. در واقع

تشکل‌های غیردولتی به‌عنوان راهکاری نو برای مشارکت بخشی مردم در تعیین سرنوشت خود از آن جهت در دنیای امروز اهمیت یافته‌اند که می‌توانند به‌عنوان حلقه واسطه میان حکومت‌ها و مردم عهده‌دار انتقال خواسته‌های ملت به‌نظام حکومتی باشند (رجبی، ۱۳۹۰: ۱۱۳).

پیشینه تحقیق

موسایی و شیانی (۱۳۸۹)، به مطالعه مشارکت در امور شهری و الزامات آن در شهر تهران پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که رابطه فرد و جامعه، نظام شخصیتی افراد و نظام اجتماعی در تعامل می‌باشد. به بیان دیگر، مشارکت اجتماعی یک حرکت نظام‌دار است که از افراد، گروه‌ها و جامعه سر می‌زند و هدف خاصی را دنبال می‌کند و این حرکت از شرایط و امکانات بهره‌گیری می‌کند و در جریان خود با موانعی نیز مواجه می‌شود.

مفرح (۱۳۸۹)، نقش سرمایه اجتماعی در ارتقای تعلق اجتماعی شهروندان در محله شهری ۱۰ تهران را مورد مطالعه قرار داد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که افزایش مشارکت، باعث ارتقای حس تعلق اجتماعی می‌شود و برای سرمایه اجتماعی چهار شاخص اعتماد، عضویت در شبکه‌ها، نوع هنجارها و آگاهی از اهمیت خاصی برخوردار است.

حسینی و همکاران (۱۳۹۱)، به تحلیل جایگاه مشارکت شهروندان و توسعه پایدار شهری در شهر سبزوار پرداختند. طبق یافته‌های مطالعه آن‌ها: ۱. میان نوع تصرف واحد مسکونی و علاقه شهروندان به مشارکت در مدیریت شهری رابطه معنادار وجود دارد؛ ۲. بین تعداد سال‌های سکونت در شهر و مشارکت شهروندان در مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه شهر رابطه معنادار وجود دارد؛ ۳. بین متغیر سن شهروندان و مشارکت آنان در فرآیند برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مدیریت توسعه شهر، رابطه معنادار وجود دارد؛ ۴. میان سطح تحصیلات شهروندان و تمایل آنان به مشارکت در امور شهر رابطه معنادار وجود دارد؛ ۵. میان همبستگی اجتماعی شهروندان (محله، ناحیه یا شهر) و سطح مشارکت آنان در فرآیندهای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری مدیریت شهری رابطه معنادار وجود دارد؛ ۶. میان احساس تعلق مکانی شهروندان و سطح مشارکت آنان در مدیریت شهری رابطه معنادار وجود دارد؛ ۷. با افزایش میزان مشارکت شهروندان در فرآیند برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مدیریت توسعه شهر، بر میزان رضایت‌مندی فرد از زندگی نیز افزوده می‌شود.

ماتسیش^۲ (۲۰۰۹)، رابطه ایجاد تعهد و سرمایه اجتماعی را مطالعه نمود و به این نتیجه رسید که سرمایه اجتماعی با دو شیوه بر توسعه اجتماع محله‌ای اثر می‌گذارد: ساختاری و شناختی؛ از نظر ساختاری، رابطه‌ات بین افراد باعث ایجاد شبکه روابط اجتماعی می‌شود. این شبکه از طریق گردش اطلاعات و عقاید، باعث توسعه اجتماع محله‌ای می‌شود. از نظر شناختی هم رابطه‌ات باعث ایجاد احساس هدفمندی، تعهد، اعتماد متقابل و تقویت هنجارهای متقابل در اعضای اجتماع محله می‌شود.

روش انجام پژوهش

تحقیق از نظر ماهیت یک مطالعه توصیفی-تحلیلی محسوب می‌شود که با روش پیمایش اجرا گردید. جامعه آماری تحقیق شامل شهروندان بالای ۱۸ سال شهر پارس‌آباد مغان بودند که با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران تعداد ۳۸۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه تعیین گردید. نمونه‌های مورد مطالعه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته بوده است که با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ پایایی آن با ضریب بالاتر از ۰/۷، مورد تأیید قرار گرفت. متغیر مستقل تحقیق (مشارکت اجتماعی) شامل مؤلفه‌های مستقل مطالعه شامل رابطه متقابل، تعهد متقابل، انتظار متقابل، بود.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. آزمون‌های مورد استفاده عبارت بودند از: برای اطمینان از توزیع نرمال داده‌ها از آزمون اسمیرنوف-کلموگروف و برای تعیین رابطه‌ها از آزمون تحلیل واریانس و همچنین برای تعیین میزان اهمیت متغیرها از دید نمونه‌های تحقیق از آزمون Anova بهره گرفته شده است.

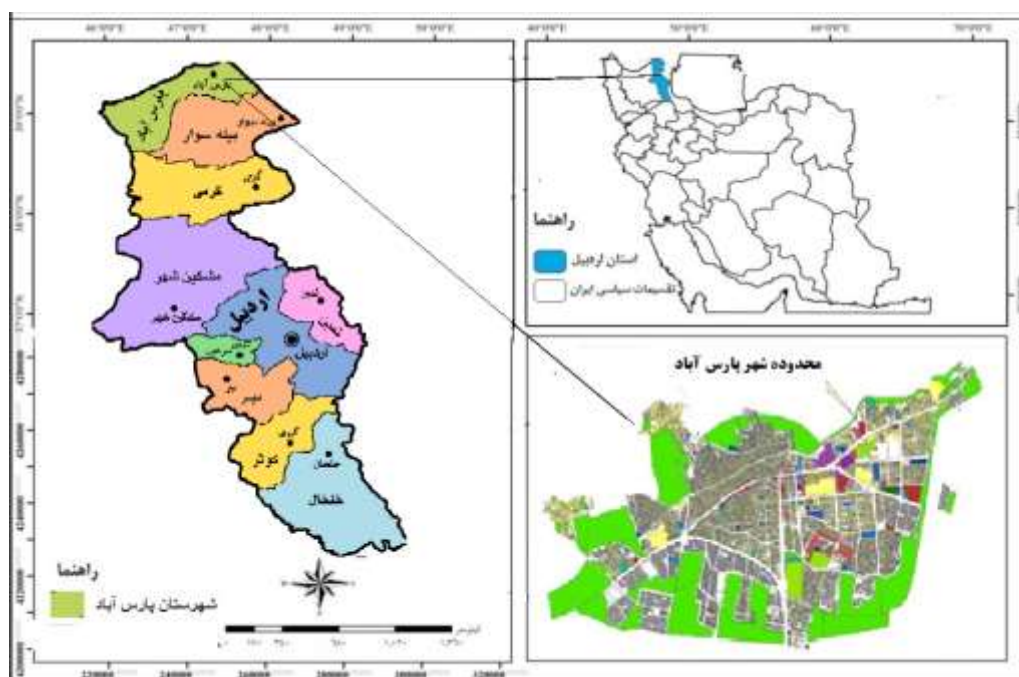
در این تحقیق چون مقیاس اندازه‌گیری فاصله‌ای است و با توجه به این که نتایج آزمون جدول ۱، که توزیع داده‌ها به‌صورت نرمال را نشان می‌دهد، لذا جهت فرضیات آماری از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و همچنین به دلیل این که هدف بررسی تأثیر هم‌زمان چند متغیر مستقل را بر وابسته می‌باشد، لذا از رگرسیون چندمتغیره با روش Enter استفاده شده است و این که شرط استفاده از آزمون‌های پارامتری کمی بودن و نرمال بودن داده‌ها است.

جدول ۱. آزمون نرمال بودن

متغیرها	کلموگروف - اسمیرنوف	تعداد	توزیع نرمال داده‌ها	نتیجه
رابطه متقابل	۰/۹	۲۰	۰/۳۸۸	توزیع داده نرمال می‌باشد.
تعهد متقابل	۰/۹۸	۲۰	۰/۲۹	توزیع داده نرمال می‌باشد.
انتظار متقابل	۰/۷۶	۲۰	۰/۶	توزیع داده نرمال می‌باشد.
توسعه پایدار	۱/۲۲	۲۰	۰/۰۹	توزیع داده نرمال می‌باشد.

محدوده مورد مطالعه

شهر پارس‌آباد در شمالی‌ترین نقطه ایران و استان اردبیل و در کنار رودخانه ارس واقع شده است و فاصله آن از مرز آذربایجان در حدود ۱ متر می‌باشد. این شهر از شهرهای شهرستان پارس‌آباد و استان اردبیل می‌باشد که در فاصله ۲۲۰ کیلومتری شمال اردبیل و در جنوب رودخانه ارس واقع است. شهر پارس‌آباد در ۴۷ درجه و ۵۴ دقیقه طول شرقی و ۳۹ درجه و ۳۹ دقیقه عرض شمالی قرار دارد (شکل ۱). ارتفاع متوسط این شهر از سطح دریای خزر در حدود ۴۴ متر می‌باشد. مساحت شهرستان پارس‌آباد ۵۶۷/۱۵ کیلومترمربع است و دارای ۲ بخش و ۵ دهستان و ۳۳۳ آبادی می‌باشد. شهر پارس‌آباد از شمال به رودخانه ارس و جمهوری آذربایجان، از جنوب به بیله‌سوار، از غرب به شهر اصلاندوز و جمهوری آذربایجان و از شرق نیز به جمهوری آذربایجان محدود می‌گردد (طرح جامع شهرستان پارس‌آباد، ۱۳۸۰).

شکل ۱. موقعیت استان اردبیل و شهر پارس‌آباد در تقسیمات کشوری و استانی

مأخذ: اداره مسکن و شهرسازی اردبیل، ۱۳۹۸

یافته‌ها

تحلیل توصیفی حاصل از داده‌های پرسشنامه؛ بیانگر این است که وضعیت جنسیت نمونه‌های تحقیق به پرسش‌نامه از بین ۳۸۰ نفر پاسخ‌دهندگان، ۳۴۲ نفر یعنی ۹۰٪ مرد و ۳۸ نفر یعنی ۱۰٪ زن بودند. در توزیع فراوانی نمونه مورد مطالعه برحسب جنسیت، مردان با داشتن ۹۰ درصد بیش‌ترین مقدار فراوانی را دارا می‌باشند وضعیت تأهل از بین ۳۸۰ نفر پاسخ‌دهندگان، ۳۰۹ نفر یعنی ۸۱٪ متأهل و ۱۹ نفر مجرد یعنی ۱۹٪ مجرد بودند. برحسب وضعیت تأهل، متأهل‌ها با داشتن ۸۱ درصد بیش‌ترین مقدار فراوانی را دارا می‌باشند. از بعد وضعیت سن بیش‌ترین فراوانی مربوط به طبقه سنی ۴۰ تا ۵۰ سال به میزان ۴۹ درصد و کم‌ترین فراوانی به طبقه سنی بین ۲۰ تا ۳۰ سال به میزان ۴/۷ درصد می‌باشد. از لحاظ وضعیت سطح تحصیلات بیش‌ترین درصد مربوط به سطح لیسانس با میزان ۵۱/۳ درصد و کم‌ترین مربوط به سطح زیر دیپلم به میزان ۴/۲ درصد می‌باشد.

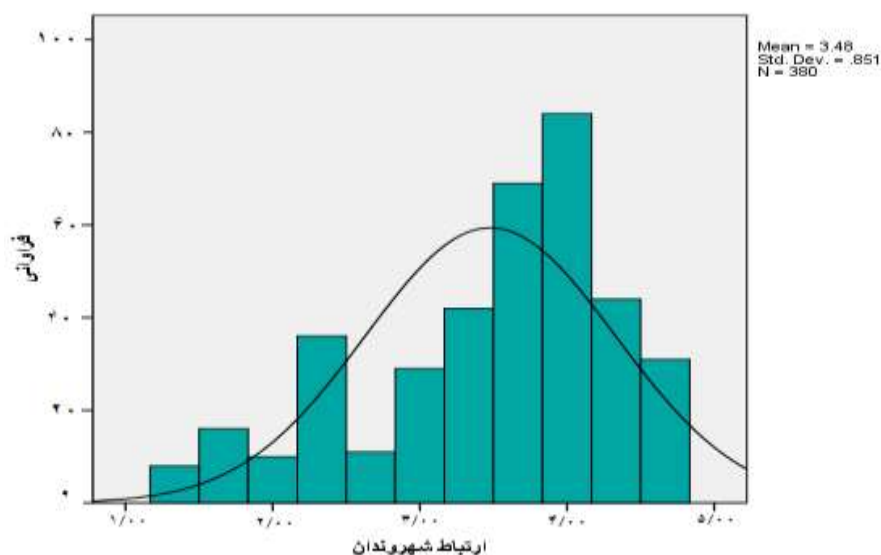
از بعد وضعیت میزان درآمد بیش‌ترین درصد مربوط به سطح ۹۵۰ به بالا با میزان ۸۶/۳ درصد و کم‌ترین مربوط به سطح ۵۵۰ تا ۷۵۰

به میزان ۲/۱ درصد می‌باشد و وضعیت نوع مالکیت مسکن بیش‌ترین درصد مربوط به سطح مالکیت از نوع شخصی با میزان ۵۶/۸ درصد و کم‌ترین مربوط به سایر به میزان ۵/۵ درصد می‌باشد و این‌که از لحاظ سابقه سکونت بیش‌ترین درصد مربوط به سطح بیش‌تر از ۲۰ سال با میزان ۴۸/۲ درصد و کم‌ترین مربوط به سطح کم‌تر از ۵ سال به میزان ۸/۲ درصد می‌باشد.

اطلاعات توصیفی مربوط به متغیر رابطه متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری که در جدول ۲، ارائه شده است، بیانگر این است که میانگین عملی (مشاهده شده) تمام سؤالات و همچنین میانگین کل سؤالات متغیر اول ۳/۴۸ می‌باشد که از میانگین نظری یعنی مقدار ۳ بیش‌تر بوده و این دلالت بر این موضوع دارد که نمونه‌های تحقیق در پاسخ به سؤالات پرسشنامه گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم را بیش‌تر انتخاب نموده‌اند؛ یعنی فراوانی گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم نسبت به گزینه‌های دیگر بیش‌تر است. به عبارت دیگر از دید پاسخ‌دهندگان، در مشارکت اجتماعی شهروندان رابطه متقابل شهروندان بالاتر از حد متوسط است. همچنین پاسخ‌های داده شده به سؤالات باز مربوط به متغیر رابطه متقابل شهروندان، مبنی بر این‌که «در چه زمینه‌هایی رابطه شما با مسئولان می‌تواند مؤثر واقع شود»، بیانگر این است که اکثر شهروندان به مشارکت خود در زمینه اجتماعی، سیاسی، هنری، ترافیک شهر، تبادل نظر بین مسئولان و شهروندان، اصلاح عابر پیاده، ایجاد و حفظ و نگهداری فضای سبز شهری، ایجاد فضایی جهت انتقال مشکلات منطقه ابراز داشتند که کاملاً همسو با سؤالات بسته می‌باشد.

جدول ۲. آمار توصیفی متغیر رابطه متقابل

سؤال‌ها (گویه‌ها)	فراوانی پاسخ‌ها				فراوانی کل	میانگین	مد	انحراف معیار
	کاملاً مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم				
ساکنان این منطقه با همدیگر و با نهادهای مردمی تعامل سازنده دارند.	۲۰	۷۳	۹۹	۱۸۸	-	۳/۱۹	۴	۰/۹۳
توان فردی خود را برای رابطه و تفاهم با دیگران تقویت می‌کنم.	۸	۲۲	۱۱۱	۱۴۹	۹۰	۳/۷۶	۴	۰/۹۵
در تصمیم‌گیری‌های مربوط به شهر دخالت می‌کنم و نظر خود را در این زمینه بیان می‌کنم.	۲۱	۵۷	۷۸	۱۶۹	۵۵	۳/۴۷	۴	۱/۰۸
کل	۴۹	۱۵۲	۲۸۸	۵۰۶	۱۴۵	۳/۴۸	۴	۰/۸۵

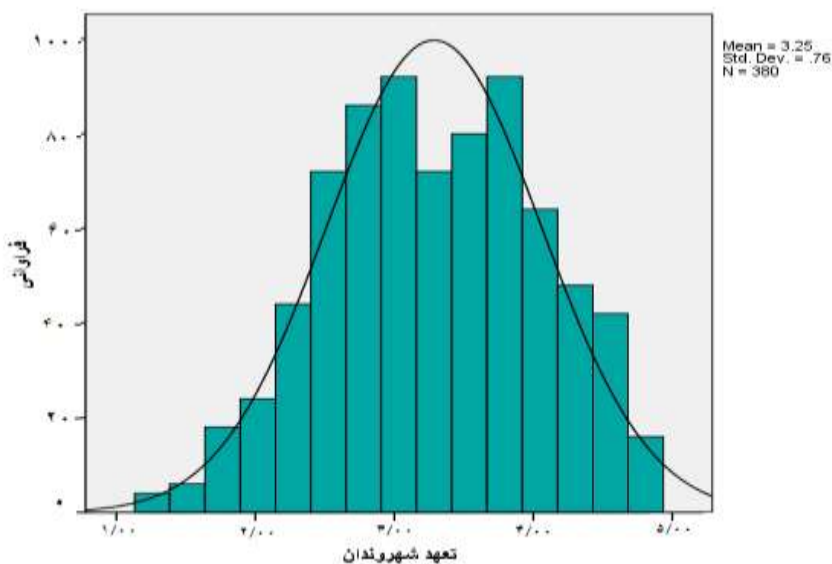
شکل ۲. نمودار هیستوگرام توصیف متغیر رابطه شهروندان

اطلاعات توصیفی مربوط به متغیر رابطه متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری که در جدول ۳، ارائه شده است، بیانگر این است که میانگین عملی (مشاهده شده) تمام سؤالات و همچنین میانگین کل سؤالات ۳/۲۵ بوده و لذا از میانگین نظری یعنی مقدار ۳ بیش‌تر بوده و این دلالت بر این موضوع دارد که نمونه‌های تحقیق در پاسخ به سؤالات پرسشنامه گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم را بیش‌تر انتخاب

نموده‌اند و بنابراین فراوانی گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم نسبت به گزینه‌های دیگر بیش‌تر است. به عبارتی از دید پاسخ‌دهندگان، تعهد شهروندان نسبت به شهر بالاتر از حد متوسط است. همچنین پاسخ‌های داده شده به سؤالات باز مربوط به متغیر تعهد متقابل شهروندان، مبنی بر این که «در کدام مباحث شهروندی به تعهد خود عمل کرده‌اید؟»، نشان‌دهنده این است که شهروندان به عواملی مانند رعایت حقوق دیگران، رعایت ترافیک، پرداخت مالیات، استفاده حداقل از وسایل نقلیه شخصی، تعاون و همکاری، پرداخت به موقع قبض گاز، تلفن، برق و ...، عوارض شهرداری، عوارض مسکن، بیمه، تعهد اخلاقی، حفظ پاکیزگی و نظافت شهر و محل زندگی و محل کار، صرفه‌جویی در مصرف گاز، برق و ...، شرکت در امورات خیریه اشاره نموده و این نشان از پابندی تعهد شهروندی شهروندان شهر پارس‌آباد نسبت به شهر خود در جهت توسعه پایدار شهری می‌باشد، در نتیجه نتایج سؤالات بسته و باز نشان از تأثیر رابطه این دو متغیر می‌باشد.

جدول ۳. تحلیل توصیفی متغیر تعهد متقابل شهروندان

انحراف معیار	مد	میانگین	فراوانی کل	فراوانی پاسخ‌ها						سؤال‌ها (گویه‌ها)
				کاملاً موافقم	موافقم	متوسط	ممتنع	ممتنع	کاملاً موافقم	
۱/۰۱	۵	۴/۱۳	۳۸۰	۱۶۹	۱۴۳	۲۹	۲۸	۱۱	من ترجیح می‌دهم، زبله‌ها را به جای خیابان‌ها در سطل زباله براندازم و زباله منزل خود را به موقع بیرون می‌گذاریم	
۱/۱۱	۲/۱۴	۳/۳	۳۸۰	۵۸	۱۲۲	۹۰	۹۷	۱۳	در طول یک سال گذشته عوارض شهرداری را به موقع پرداخت کرده‌ام.	
۱/۰۱	۱	۲/۱۶	۳۸۰	-	۴۸	۸۹	۱۲۱	۱۲۳	مسئولان شهر در جهت رفاه ما، امکانات لازم را در اختیار ما قرار می‌دهند.	
۱/۱۹	۴	۳/۴	۳۸۰	۵۹	۱۶۵	۶۲	۵۷	۳۷	به ساکنینی که برای دیگران مزاحمت ایجاد می‌کنند تذکر می‌دهم.	
-/۱۶	۳	۳/۲۵	۱۵۲۰	۲۸۶	۴۷۸	۲۷۰	۳۰۳	۱۸۴	کل	

شکل ۳. نمودار هیستوگرام توصیف متغیر تعهد متقابل شهروندان

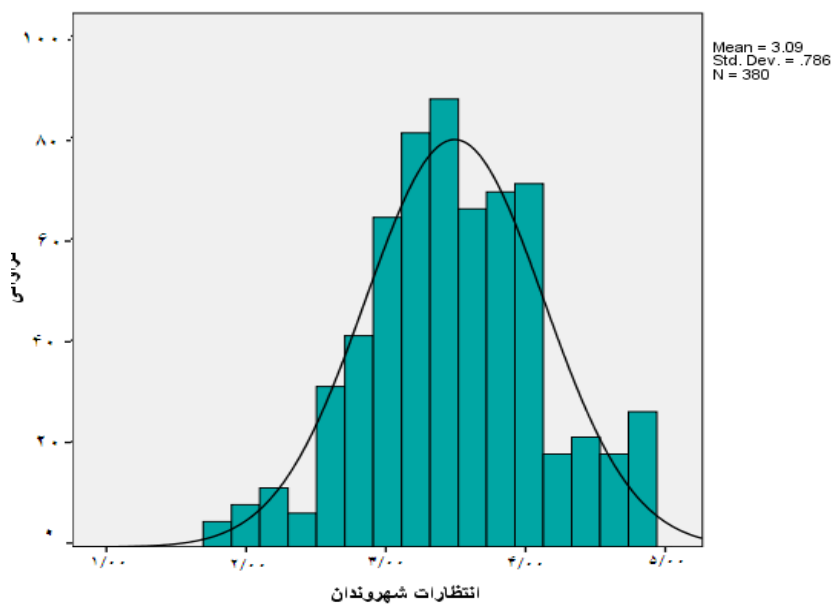
اطلاعات توصیفی مربوط متغیر انتظارات شهروندان که در جدول ۴، ارائه شده است، بیانگر این است که میانگین عملی (مشاهده شده) تمام سؤالات و همچنین میانگین کل سؤالات ۳/۰۹ بوده و در نتیجه از میانگین نظری یعنی مقدار ۳، بیش‌تر بوده و این دلالت بر این موضوع دارد که نمونه‌های تحقیق در پاسخ به سؤالات پرسش‌نامه گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم را بیش‌تر انتخاب نموده‌اند و بنابراین فراوانی گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم نسبت به گزینه‌های دیگر بیش‌تر است. به عبارت دیگر از دید پاسخ‌دهندگان، انتظارات شهروندان از مسئولان شهر بالاتر از حد متوسط است.

همچنین پاسخ‌های داده شده به سؤالات باز مربوط به متغیر انتظارات متقابل شهروندان، مبنی بر این که «چه انتظاری از مسئولان شهر دارید؟»،

به انتظاراتی از جمله اشتغال‌زایی برای جوانان، مسئولیت‌پذیر بودن، عمل به وعده‌ها، آینده‌نگر بودن، منافع شخصی را به منافع عموم ترجیح ندادن، رسیدگی به زیرساخت‌های خیابان‌ها و کوچه‌ها و سد معبرها، اختصاص دادن محل مناسب و مشخصی برای تمام دست‌فروشان، ایجاد فضای تفریحی و فرهنگی و گردشگری اصلاح وضع ظاهری ساختمان‌های روبه معابر عمومی، کنترل و بهبود ترافیک شهر، کاستن از بروکراسی، اهمیت دادن به ایده‌ها و نظرات مردم، ایجاد تفریح مناسب و سالم برای نسل جدید اشاره نموده‌اند که این نشان از انتظار شهروندان شهر پارس‌آباد از مسئولین در جهت ارتقاء کیفیت زندگی در سکونتگاه زیست خود است.

جدول ۴. تحلیل توصیفی متغیر انتظارات شهروندان

انحراف معیار	مد	میانگین	فراوانی کل	فراوانی پاسخ‌ها						سؤال‌ها (گویه‌ها)
				کاملاً مخالفم	مخالفم	متوسط	موافقم	کاملاً موافقم	نمی‌دانم	
۱/۱۳	۳	۲/۵۴	۳۸۰	۲۶	۳۵	۱۴۴	۸۹	۸۶	رابطه صمیمی بین شهروندان و مسئولان شهر برقرار است.	
۱/۰۳	۱	۱/۹۶	۳۸۰	۴	۴۲	۴۳	۱۳۴	۱۵۷	مسئولان به موقع به مشکلات شهر رسیدگی می‌کنند و خدمات مطمئن را فراهم می‌کنند	
۱/۰۲	۴	۳/۹۱	۳۸۰	۱۱۷	۱۶۵	۶۰	۲۳	۱۵	به‌عنوان یک شهروند از خدماتی که ارائه می‌شود استفاده درست می‌کنم.	
۱/۰۸	۴	۳/۹۶	۳۸۰	۱۳۳	۱۶۵	۳۸	۲۴	۲۰	اگر در شهر محیط آرم بخشی را برای ما فراهم شود من در تداوم چنین محیطی همکاری می‌کنم.	
۰/۷۸	۳	۳/۰۹	۱۵۲۰	۲۸۰	۴۰۷	۲۸۵	۲۷۰	۲۷۸	کل	

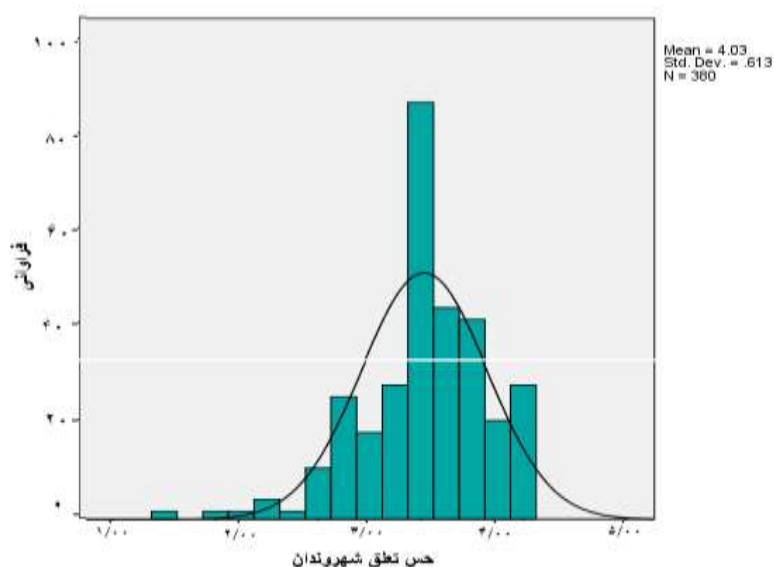

شکل ۴. نمودار هیستوگرام توصیف متغیر انتظارات شهروندان

اطلاعات توصیفی مربوط به متغیر حس تعلق شهروندان که در جدول ۵، ارائه شده است، بیانگر این است که میانگین عملی (مشاهده شده) تمام سؤال‌ها و همچنین میانگین کل سؤال‌ها ۴/۰۳ می‌باشد و نشان می‌دهد که از میانگین نظری یعنی مقدار ۳، بیش‌تر بوده و این دلالت بر این موضوع دارد که نمونه‌های تحقیق در پاسخ به سؤال‌ها پرسشنامه گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم را بیش‌تر انتخاب نموده‌اند و لذا فراوانی گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم نسبت به گزینه‌های دیگر بیش‌تر است. به‌عبارت‌دیگر از دید پاسخ‌دهندگان، حس تعلق شهروندان نسبت به شهر بالاتر از حد متوسط است. همچنین پاسخ‌های داده شده به سؤال‌ها باز مربوط به متغیر حس تعلق شهروندان، مبنی بر این‌که «در چه زمینه‌هایی نسبت به محل زندگی خود احساس تعلق و حس مسئولیت داشته و احساس آرامش و لذت زندگی می‌کنید؟» به احساساتی از جمله اطمینان و ابراز همدردی با همسایه‌ها، حس داشتن محیط سالم از لحاظ بهداشت و امنیت، حس آرامش در محل زندگی، حس دل‌بستگی به خاطرات زندگی در محل زندگی خود اشاره کردند.

جدول ۵. تحلیل توصیفی متغیر حس تعلق شهروندان

انحراف معیار	مد	میانگین	فراوانی کل	فراوانی پاسخها				سؤالها (گویهها)	
				کاملاً موافقم	مؤافقم	نظری ندارم	مؤافقم		کاملاً مخالفم
۰/۷۶	۴	۴/۲۱	۳۸۰	۱۳۴	۲۱۱	۲۱	۹	۵	من به مکان زندگی خود اهمیت می‌دهم و از زندگی در آن لذت می‌برم
۰/۸۶	۴	۴/۰۱	۳۸۰	۱۰۹	۲۰۰	۴۳	۲۴	۴	من حاضر به ترک مکان زندگی خود نیستم.
۰/۹۷	۴	۳/۳۹	۳۸۰	۱۱۰	۱۷۷	۶۴	۱۵	۱۴	به محله خود دل‌بستگی دارم و به ادامه زندگی در این منطقه تمایل دارم.
۰/۶۷	۴	۳/۹۷	۳۸۰	۷۰	۲۴۱	۶۱	۶	۲	اگر نیاز به کمک کوچکی داشته باشم می‌توانم از یکی از همسایه‌ها کمک بگیرم.
۰/۶۱	۴	۴/۰۳	۱۵۲۰	۴۲۳	۸۲۹	۱۸۹	۵۴	۲۵	کل

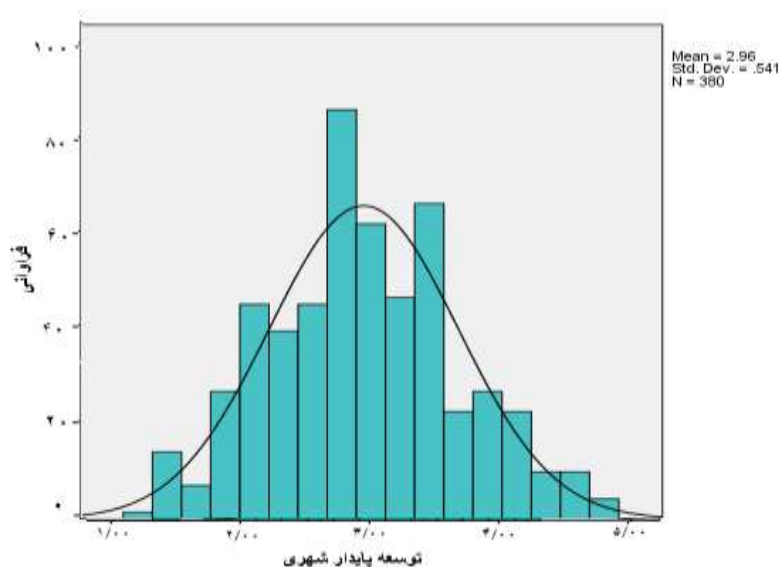

شکل ۵. نمودار هیستوگرام توصیف متغیر حس تعلق شهروندان

اطلاعات توصیفی مربوط به متغیر توسعه پایدار شهری که در جدول ۶ به این متغیر توسعه پایدار شهری می‌باشد. ملاحظه می‌شود، میانگین عملی (مشاهده شده) تمام سؤالات و همچنین میانگین کل سؤالات مقدار ۲/۹۶، می‌باشد و این داده نشان می‌دهد که از میانگین نظری یعنی مقدار ۳، کم‌تر بوده و این دلالت بر این موضوع دارد که نمونه‌های تحقیق در پاسخ به سؤالات پرسش‌نامه گزینه‌های مخالفم و کاملاً مخالفم را بیش‌تر انتخاب نموده‌اند؛ یعنی فراوانی گزینه‌های مخالفم و کاملاً مخالفم در مورد توسعه پایدار شهری نسبت به گزینه‌های دیگر بیش‌تر است و این نشان دهند این است که توسعه پایدار در منطقه مورد مطالعه با چالش مواجه می‌باشد.

جدول ۶. تحلیل توصیفی متغیر توسعه پایدار شهری

انحراف معیار	مد	میانگین	فراوانی کل	فراوانی پاسخها				سؤالها (گویهها)	
				کاملاً موافقم	مؤافقم	نظری ندارم	مؤافقم		کاملاً مخالفم
۱/۲۹	۴	۳/۴۴	۳۸۰	۶۶	۱۴۸	۷۷	۲۹	۶۰	فرصت‌های شغلی در این منطقه فراوان است.
۰/۷۸	۴	۴/۱۶	۳۸۰	۱۲۴	۲۱۷	۲۴	۸	۷	در مصرف انرژی صرفه‌جویی می‌کنم.
۰/۶۳	۲	۱/۷۳	۳۸۰	۲	۷	۱۲	۲۳۲	۱۲۸	در این منطقه فضای سبز فراوان است و به ایجاد فضای سبز و جنگل اهمیت داده می‌شود.
۱/۱۵	۴	۳/۲۴	۳۸۰	۵۴	۲۱۰	۶۱	۶	۴۹	حمل‌ونقل عمومی به‌اندازه نیاز وجود دارد و در دسترس عموم قرار دارد.
۰/۹۹	۴	۳/۲	۳۸۰	-	۱۸۸	۱۰۸	۴۱	۳۵	میزان ترافیک در این منطقه حداقل است و میزان آلودگی هوا هم پایین است.
۰/۶۷	۲	۱/۷	۳۸۰	-	۹	۱۹	۱۹۹	۱۵۳	حجم ضایعات شهری در سطح شهر کم‌تر است.
۰/۵۴	۲/۸۳	۲/۹۶	۲۲۸۰	۲۶۱	۷۶۶	۳۰۱	۵۱۵	۴۳۲	کل

شکل ۵. نمودار هیستوگرام توصیف متغیر توسعه پایدار شهر

رابطه مشارکت اجتماعی شهروندان و توسعه پایدار شهری

طبق اطلاعات جدول ۷، در آزمون رابطه مشارکت اجتماعی شهروندان و توسعه پایدار شهری، سطح معناداری ۰/۰۰۰ با ضریب همبستگی ۰/۷۲۴، به دست آمده است. به این معنا که بین دو متغیر همبستگی معنادار و مثبت وجود دارد و با افزایش میزان مشارکت اجتماعی شهروندان، توسعه پایدار شهروندی نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۷. ضریب همبستگی بین مشارکت اجتماعی شهروندان و توسعه پایدار شهری

متغیر	توسعه پایدار شهری
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۲۴
مشارکت اجتماعی	۰/۰۰۰
تعداد	۳۸۰

رابطه متقابل و توسعه پایدار شهری

بر اساس اطلاعات جدول ۸، سطح معناداری ۰/۰۰۰ با ضریب همبستگی ۰/۶۴۲ به دست آمده است که این نتیجه بیانگر رابطه معنادار و مثبت بین دو متغیر می‌باشد. یعنی با افزایش رابطه متقابل بین شهروندان، توسعه پایدار شهروندی نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۸. ضریب همبستگی بین رابطه متقابل شهروندان

متغیر	توسعه پایدار شهری
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۶۴۲
رابطه متقابل	۰/۰۰۰
تعداد	۳۸۰

رابطه تعهد متقابل و توسعه پایدار شهری

سطح معناداری ضریب همبستگی پیرسون، بین دو متغیر تعهد متقابل و توسعه پایدار شهری، ۰/۰۰۰ با ضریب همبستگی ۰/۷۰۱ به دست آمد (جدول ۹) و این نشان از معناداری بین این دو متغیر می‌باشد. بیانگر رابطه معنادار و مثبت بین دو متغیر می‌باشد؛ یعنی با افزایش تعهد متقابل بین شهروندان، توسعه پایدار شهروندی نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۹. ضریب همبستگی بین تعهد متقابل شهروندان

متغیر	توسعه پایدار شهری
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۰۱
تعهد متقابل	۰/۰۰۰
تعداد	۳۸۰

رابطه انتظارات متقابل و توسعه پایدار شهری

براساس اطلاعات جدول ۱۰، در آزمون همبستگی پیرسون رابطه بین انتظارات متقابل و توسعه پایدار شهری، سطح معناداری ۰/۰۰۰ با ضریب همبستگی ۰/۶۲ به دست آمده است. به این معنا که بین متغیرهای انتظارات متقابل و توسعه پایدار شهری، رابطه معنادار و مثبت وجود دارد و با افزایش تعهد متقابل بین شهروندان، توسعه پایدار شهروندی نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۱۰. ضریب همبستگی بین انتظارات متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری

متغیر	توسعه پایدار شهری
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۶۲۲
انتظارات متقابل	۰/۰۰۰
تعداد	۳۸۰

رابطه حس تعلق و توسعه پایدار شهری

برای تعیین رابطه حس تعلق و توسعه پایدار شهری از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. اطلاعات جدول ۱۱، سطح معناداری ۰/۰۰۰ با ضریب همبستگی ۰/۶ را نشان می‌دهد. به این معنا که بین دو متغیر حس تعلق و توسعه پایدار شهری رابطه معنادار و مثبت وجود دارد و با افزایش حس تعلق در بین شهروندان، توسعه پایدار شهری نیز بهبود می‌یابد.

جدول ۱۱. ضریب همبستگی بین حس تعلق شهروندان و توسعه پایدار شهری

متغیر	توسعه پایدار شهری
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۶۰۱
حس تعلق	۰/۰۰۰
تعداد	۳۸۰

نتایج آزمون رگرسیون

در ادامه برای رسیدن به نتیجه مطلوب جهت بررسی تأثیر هم‌زمان چهار مؤلفه مشارکت اجتماعی شهروندان (حس تعلق، تعهد متقابل، رابطه متقابل، انتظارات متقابل) بر توسعه پایدار شهر پارس‌آباد از آزمون رگرسیون چندگانه استفاده شد. بنابراین برای انجام این فرآیند نیاز به تعیین متغیرهای مستقل وارد شده و روش مورد استفاده در تعیین رگرسیون می‌باشد که جدول ۱۲، ارائه شده است.

جدول ۱۲. متغیرهای مستقل وارد شده و روش مورد استفاده در تعیین رگرسیون

روش	متغیرهای وارده
هم‌زمان	حس تعلق، تعهد متقابل، رابطه متقابل، انتظارات متقابل

جدول ۱۳، به ترتیب ضریب همبستگی چندگانه، ضریب تعیین، ضریب تعدیل شده و خطای تخمینی نتایج آزمون رگرسیون چندگانه برای مشارکت اجتماعی شهروندان با توجه به چهار متغیر تعهد متقابل، رابطه متقابل، انتظارات متقابل و تأثیر آن‌ها در توسعه پایدار شهری را نشان می‌دهد.

جدول ۱۳. ضریب چندگانه

خطای انحراف معیار تخمین	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی
۰/۳۶۸۴۲	۰/۵۳۶	۰/۵۴۱	۰/۷۳۶

جدول ۱۴، تحلیل واریانس رگرسیون، به‌منظور بررسی قطعیت وجود رابطه خطی بین متغیرها را نشان می‌دهد که توسط مدل ANOVA صورت گرفته است و لذا با توجه به این که سطح معناداری بیش از ۰/۰۵ می‌باشد، پس فرض خطی بودن مدل تأیید می‌شود.

جدول ۱۴. نتایج آزمون آنوا (بررسی خطی بودن)

مدل	مجموع مربعات	میانگین مربعات	درجه آزادی	F	معناداری
رگرسیون	۶۰/۰۶۵	۱۵/۰۱۶	۴	۱۱۰/۶۳۰	۰/۰۰۰
باقی‌مانده	۵۰/۹۰۰	۰/۱۳۶	۳۷۵		
کل	۱۱۰/۹۶۵		۳۷۹		

در جدول ۱۵، به ترتیب ضرایب رگرسیون و مقدار ثابت ارائه شده است که ستون ضرایب استاندارد شده این جدول نشان می‌دهد که مؤلفه متغیر انتظارات متقابل با ضریب استاندارد $0/073$ از میزان تأثیرگذاری معنادار برخوردار نیست. اما تعهد متقابل با ضریب استاندارد $0/412$ بیش‌ترین تأثیر را در توسعه پایدار شهری داشته است و مؤلفه حس تعلق متقابل با ضریب استاندارد $0/147$ کم‌ترین تأثیرگذاری را در توسعه پایدار شهری داشته است.

لذا براساس، نتایج تحلیل رگرسیون، تأثیر سه مؤلفه رابطه متقابل، تعهد متقابل و حس تعلق به‌صورت هم‌زمان بر توسعه پایدار شهر پارس‌آباد معنادار بوده و مؤلفه انتظارات متقابل با توسعه پایدار رابطه معناداری نداشته است.

جدول ۱۵. نتایج تحلیل رگرسیون به روش هم‌زمان

متغیرها	معناداری	t	ضریب‌های استاندارد	ضریب‌های غیراستاندارد
			خطای انحراف،	بتا
ثابت	$0/000$	$6/926$	$0/133$	$-$
رابطه متقابل	$0/001$	$3/256$	$0/026$	$0/185$
تعهد متقابل	$0/000$	$6/980$	$0/042$	$0/412$
انتظارات متقابل	$0/262$	$1/124$	$0/045$	$0/073$
حس تعلق	$0/013$	$2/497$	$0/052$	$0/147$

بحث و نتیجه‌گیری

مشارکت واقعی آگاهانه و مؤثر مردم در توسعه شهری در سایه وجود و حضور جدید گروه‌ها، نهادها و سازمان‌های جامعه مدنی امکان‌پذیر است. شهر پارس‌آباد مثل دیگر جوامع شهری، بدون اتکا به مشارکت مردم قادر به اداره امور نخواهد بود. برای موفقیت یک اداره این شهر، شهروندان باید فعال بوده و حالت انفعالی نداشته باشند. با توجه به اهمیت این مسئله مهم‌ترین هدف اصلی این پژوهش تعیین نقش مشارکت اجتماعی شهروندان در توسعه پایدار شهری است و اهداف اختصاصی آن تعیین رابطه چهار مؤلفه تعهد متقابل، رابطه متقابل، انتظار متقابل و حس تعلق با توسعه پایدار شهر پارس‌آباد جهت نهادینه کردن فرهنگ مشارکت اجتماعی شهروندان و استفاده از نهایت پتانسیل آنان جهت راه‌گشایی اساسی حل معضلات شهری و رسیدن به توسعه پایدار شهری برای سازمان‌ها و مدیران شهری بود.

در رویکرد جدید مدیریت شهری جهان، اجرای پروژه‌های توسعه شهری مشارکت شهری جایگاه خاصی یافته است. رکن اصلی اجرای پروژه توسعه شهری نیز مشارکت همه‌جانبه بخش‌های سازنده جامعه شهری (افراد و گروه‌های شهری) است. اصطلاح تخصصی توسعه از پایین به بالا نیز ناظر به نقش مشارکتی مردم است. به‌طوری‌که ملاحظه می‌گردد، نقش مشارکتی مردم (افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها) در فرآیند توسعه از جمله توسعه شهری واقعیتی انکارناپذیر است.

نتایج تحقیق بیانگر آن است که بین تمام مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی شهروندان و توسعه پایدار شهری، رابطه مثبت و معناداری بین دو متغیر وجود دارد. همان‌طور که می‌دانیم، منشأ سکونتگاهی شهر پارس‌آباد، ریشه‌ای کوچ‌نشینی داشته است. از آنجا که بنیان زیستی و توسعه این نوع شیوه زندگی از لحاظ جامعه‌شناسی مبتنی بر کارگروه، مشارکت کل اعضا ایل همراه با مؤلفه رابطه و تعهد متقابل می‌باشد، زیرا بدون پدیده مشارکت، ادامه این شیوه زندگی امکان‌پذیر نیست. لذا وقتی این عشایر به‌مرور زمان در شهر پارس‌آباد یکجانشین شدند و تا شیوه زندگی شهری را انتخاب نمودند، بنابر اقتضای ذاتی زندگی پیشین خود که ریشه در فرهنگ و آداب و رسوم کهن آن‌ها در گذشته و تا امروز داشته، سعی در حفظ کارگروهی و مشارکت در جامعه شهری نیز داشته‌اند. داده‌های این پژوهش نیز گواهی بر درستی این موضوع دارد. اما در تحلیلی عمیق‌تر و طبق آزمون رگرسیون که چهار مؤلفه را هم‌زمان در توسعه پایدار مورد ارزیابی قرار گرفت، مشخص شد. مؤلفه‌های تعهد و رابطه متقابل بنابر همان نوع زیست که مبتنی بر تعهد و رابطه دوطرفه برای ادامه حیات است، بیش‌ترین ضریب همبستگی را با توسعه پایدار شهری نشان داد.

از بعد مؤلفه انتظار متقابل، نظر به این‌که استقلال و خودکفایی ریشه در زندگی جمعی این اقوام دارد، در نتیجه متکی بر توان خود در توسعه هستند و انتظاری از مسئولین شهر برای توسعه شهری خود ندارند. داده‌های پژوهش هم بر این گفته صحه می‌گذارد. از نظر مؤلفه حس تعلق مکانی نیز، چون ساکنین این شهر شیوه زندگی با هویت کوچ داشتند و در نتیجه حس تعلق مکانی به زندگی و مکان یکجانشینی (شهری) نداشته‌اند. زیرا علل استقرار برخی از آن‌ها در شهر پارس‌آباد به دلایل عوامل ناخواسته اقتصادی و اجتماعی انجام گرفته است و در نتیجه تأثیری دوچندان بر کاهش حس تعلق مکانی بر شهروندان شهر پارس‌آباد داشته است، چون که حس تعلق خاصی بر شیوه زندگی کوچ‌نشینی دارند تا زندگی شهرنشینی. در نتایج آزمون رگرسیون هم‌زمان مؤلفه حس تعلق مکانی، کم‌ترین تأثیرگذاری در توسعه پایدار شهر

را به خود اختصاص داده است که بیانگر تحلیل درست از موضوع بحث می‌باشد. در ادامه به‌طور جداگانه به تحلیل هر چهار مؤلفه مشارکت اجتماعی در توسعه پایدار شهری پرداخته می‌شود.

با توجه به تحلیل توصیفی متغیر رابطه متقابل شهروندان که میانگینی برابر با (۳/۴۸) را نشان داد. بیانگر آن است که اکثر شهروندان، از طریق برقراری روابط با یکدیگر و حفظ آن در طول زمان قادر به همکاری با یکدیگر می‌شوند، تا به انجام اموری بپردازند که با به‌تنهایی قادر به اجرای آن نیستند و یا اجرای آن با دشواری‌های زیادی همراه است. لذا آزمون فرضیه رابطه متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری نشان می‌دهد که بین این دو متغیر رابطه معناداری وجود دارد و این که شدت همبستگی بین دو متغیر رابطه متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری ۶۴/۲ درصد بوده که بیانگر رابطه مستقیم بین این دو متغیر است. باید توجه کرد که نتایج این پژوهش در مقایسه با نتایج پژوهش مشابه از جمله مطالعات موسایی و شیانی (۱۳۸۹)، مبنی بر این که مشارکت اجتماعی از بعد انتظارات و تعهدات متقابل نقشی در رسیدن جامعه به هدف مطلوب دارد، سازگاری و مشابهت دارد.

داده‌های پژوهش میانگین تعهد متقابل شهروندان که ضریب ۳/۲۵ را نشان می‌دهد، بیانگر آن است که اکثر شهروندان، خود را عضو جدایی‌ناپذیر از گروه می‌دانند، به گروه احترام می‌گذارد، به آن تعهد دارند و با آن همکاری می‌کند. بنابراین آزمون این فرضیه نشان می‌دهد که بین تعهد متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد. از سویی ضریب تعیین بین این دو متغیر که برابر با ۰/۴۹۱ است. این متغیر نسبت به متغیر رابطه متقابل تقریباً ۹ درصد تأثیرگذاری بیش‌تر را نشان می‌دهد و بنابراین می‌توان نتیجه گرفت، تعهد از بعد اخلاقی نسبت به رابطه اهمیت زیادی در توسعه و مشارکت پایدار شهر پارس‌آباد داشته است و این ناشی از بافت سنتی و پایبندی به حفظ ارزش‌های و تعهد اخلاقی ساکنین این شهر که انسان‌های معتقد هستند می‌باشد. در مقایسه تطبیقی با پژوهش مشابه نیز حاکی از این است که با نتایج پژوهش مفرح (۱۳۸۹)، مبنی بر تأثیر افزایش مشارکت در ارتقای تعهد متقابل و حس تعلق شهروندان، سازگاری و هماهنگی دارد.

ضریب تعیین بین انتظارات متقابل و توسعه پایدار شهری برابر با میزان ۰/۳۸۶، می‌باشد و این امر نیز نشان می‌دهد که انتظارات شهروندان از مسئولین شهری در جهت توسعه پایدار شهری به میزان ۳۸/۶ درصد می‌باشد که نشان از تأثیرگذاری بسیار اندک این مؤلفه نسبت به سه مؤلفه دیگر در توسعه پایدار شهری پارس‌آباد می‌باشد. دلیل این امر نشان از عدم انتظار شهروندان شهر پارس‌آباد از مسئولین شهر در جهت توسعه پایدار شهر دارد؛ زیرا ساکنان شهر به دلیل وعده‌های توخالی که مسئولین شهر به ساکنین در سال‌های متمادی ارائه دادند و به آن‌ها عمل ننموده‌اند، بنابراین شهروندان طبق تجربه یاد گرفتن که هیچ انتظاری از مسئولان شهری برای توسعه شهر نیست و این که ضریب تعیین بین تعهد متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهروندی برابر با میزان ۰/۴۹۱ می‌باشد که نشان می‌دهد متغیر توسعه پایدار به میزان ۴۹/۱ درصد تحت تأثیر متغیر تعهد متقابل شهروندان قرار دارد. این مؤلفه نسبت به مؤلفه رابطه متقابل تقریباً ۹ درصد تأثیرگذاری بیش‌تر را نشان می‌دهد و بنابراین می‌توان نتیجه گرفت، تعهد از بعد اخلاقی نسبت به رابطه اهمیت زیادی در توسعه و مشارکت پایدار شهری پارس‌آباد دارد. زیرا شهروندان پارس‌آباد با تکیه بر آرمان و هویت سنتی مبنی بر پایبندی بر متعهد بودن به کارگروهی در پیشبرد توسعه همگانی اهمیت قائل هستند و این ریشه در نحوه هویت معیشتی این اقوام شهرنشین در شمال غرب ایران دارد.

نتیجه آزمون رابطه حس تعلق شهروندان و توسعه پایدار شهری که ضریبی با میزان ۰/۳۶۱ را نشان می‌دهد، بیانگر این است که حس تعلق شهروندان به میزان ۳۶/۱ درصد بر روی توسعه پایدار اثر داشته است. داده‌های این مؤلفه نشان می‌دهد که درصد تأثیرگذاری این متغیر بر توسعه پایدار نسبت به دو متغیر رابطه متقابل و تعهد متقابل پایین بوده است. یکی از دلایل آن بافت سکونتی و ریشه عشایری این شهر که تعلق و حس هویت مکانی چندانی به شهر نداشت و این ریشه در فرهنگ عمیق و نهادینه شده، شیوه خاص زندگی ایلاتی عشایر ائل‌سون دارد. با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان نتیجه گرفت که مشارکت شهروندان در اداره امور شهر پارس‌آباد از شرایط نسبتاً مطلوب برخوردار است و اگر پدیده مشارکت در تمام مؤلفه‌های خود، تقویت شود، می‌تواند آثار مثبتی در توسعه پایدار آینده شهر ایفا نماید و این که شهر پارس‌آباد به‌مانند دیگر شهرها با مشکلاتی مانند محدودیت‌ها و مشکلات نیروی متخصص و منابع مالی مواجه می‌باشد، در نتیجه جلب مشارکت مردم باعث رفع بخشی از نیاز مدیریت شهری به منابع انسانی و مالی می‌شود و این بدین معناست که با استفاده از مشارکت شهروندان، این مکان را فراهم می‌شود که با صرف انرژی و هزینه کم‌تر می‌توان اقدامات بسیاری مؤثر در توسعه پایدار شهر انجام داد.

راهکارها

با توجه به یافته‌های پژوهش، راهکارهای زیر ارائه می‌گردد:

• ارتقای رابطه متقابل

✓ نظرخواهی از ساکنین و استفاده از مشورت آن‌ها در طرح‌ها و برنامه‌ها؛

- ✓ عضویت در یک نهاد اجتماعی و مدنی؛ همکاری با موسسه‌های مذهبی و همکاری با نهادهای اداری و سازمان‌دهی در محله؛
- ✓ قرار دادن صندوق دریافت ایده از مخاطبان در هر سازمان و یا ایجاد و راه‌اندازی خطوط تلفن مستقیم برای رابطه مستقیم شهروندان با مدیران جهت ارائه مشکلات و خواسته‌های خود.
- تقویت تعهد متقابل
 - ✓ تقویت زیرساخت‌های شهری توسط مسئولیت‌مانند مکان‌های تفریحی، ورزشی، فرهنگی، خدماتی؛
 - ✓ احترام شهروندان به حقوق شهروندان دیگر و نسبت به قوانین شهری.
- ارتقای انتظارات متقابل
 - ✓ مشارکت دادن دائمی و واقعی مردم در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و توزیع عادلانه امکانات و همچنین شناسایی نیازهای اهل محل و اولویت‌بندی جهت رفع نیازها؛
 - ✓ افزایش دسترسی به وسایل حمل‌ونقل، خلق فضاهای باز عمومی مانند میدان‌ها، پارک‌های کوچک؛
 - ✓ در مقابل شهروندان نگهداری و بهره‌برداری بهینه از این امکانات شهری.
- تقویت حس تعلق
 - ✓ برگزاری جشن‌ها و مراسم محلی برای بالا بردن تعلق اجتماعی شهروندان.
- پیشنهاد برای تقویت مشارکت اجتماعی در توسعه پایدار شهر
 - ✓ تقویت رابطه مردمی با شورای‌های شهر که حلقه اتصال بین مردم و مسئولان شهری از طریق برگزاری نشست‌ها گردهمایی‌ها؛
 - ✓ نهادینه نمودن اصل مشورت و مشارکت در جامعه شهری بر اساس آموزه‌های دینی با تأکید بر اهمیت مشورت و مشارکت در کتب دینی.

منابع

- اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل، (۱۳۹۸)، *مطالعات فنی*.
- اصغریور محمدرضا (۱۳۸۸)، *مشارکت اجتماعی شهروندان مشهد در امور مربوط به شهرداری و عوامل مؤثر بر آن*، مجله مدیری شهری در فصلنامه شورای اسلامی شهر مشهد، شماره ۳: ۴۳-۶۴.
- پاکرو، نازی، ستارزاده، داریوش (۱۴۰۰)، *بررسی مؤلفه‌های مؤثر در چالش‌های نهادی مشارکت شهروندی در بازآفرینی پایدار شهری مطالعه موردی: شهر تبریز*. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، شماره ۲۱: ۱۷۷-۱۹۹.
- پرچی داود، مهدوی، محمدصادق (۱۳۷۴)، *تعهد اجتماعی جوانان و عوامل مؤثر بر آن*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- پیران، پرویز (۱۳۷۶)، *مبانی مفهومی و نظری مشارکت*، موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، تهران.
- تقوایی، مسعود، بابانسیب، رسول، موسوی، چمران (۱۳۸۹)، *تحلیلی بر سنجش عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری مطالعه موردی: منطقه ۴ شهر تبریز*، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ۱(۲): ۱۳-۳۶.
- حسینی، سید هادی، قدرتی، حسین، جوادیان، سید حمید (۱۳۹۱)، *تحلیلی بر جایگاه مشارکت شهروندان و توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی شهر سبزوار)*، چهارمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، مشهد.
- دانشپور، سید عبدالهادی، هادیان، اکرم (۱۳۸۸)، *نوسازی بافت‌های فرسوده شهری و مشارکت شهروندان*، اولین همایش بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری، همایش بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری مشهد.
- رجبی، آزیتا (۱۳۹۰)، *شیوه‌های مشارکت شهروندی در فرآیند توسعه شهری*، فصلنامه آمایش محیط، ۱۲: ۱۰۱-۱۱۶.
- رهنورد، فرج‌الله (۱۳۸۰)، *مدیریت مشارکتی (تئوری و عمل)*، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- زالی، نادر، مهدی، علی، طورانی، علی، مهدیان بهنمیری، معصومه (۱۳۹۲)، *تحلیلی بر عملکرد مدیریت شهری شهر مهاباد از منظر مشارکت و رضایتمندی شهروندی*، فصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۴(۸): ۲۷-۴۴.
- زاهدانی، سید سعید زاهد، زهری بیدگلی، سید محسن (۱۳۹۱)، *مدیریت شهری و تبیین مشارکت اجتماعی شهروندان در شهرداری*، مطالعات جامعه‌شناسی شهری، سال دوم، شماره ۵: ۸۳-۱۲۰.
- شریفیان، مریم (۱۳۸۰)، *مشارکت شهروندی، حکمرانی شهری و مدیریت شهری*، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۸: ۴۸.
- شیانی ملیحه، رضوی الهاشم بهراد، دلپسند کامل، (۱۳۹۱)، *بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت امور شهری*

- تهران، فصلنامه علمی تخصصی مطالعات شهری، ۲(۴)، ۲۱۵-۲۳۹.
- علوی تبار، علیرضا (۱۳۸۰)، *الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها*، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
- غفاری، غلامرضا؛ جمشیدزاده، ابراهیم، (۱۳۹۰)، *مشارکت‌های مردمی و امور شهری (بررسی موانع، مشکلات و راهکارهای توسعه مشارکت‌های مردمی)*، انتشارات جامعه و فرهنگ، تهران
- کریمی، فریده، عبدالله‌زاده فرد، علیرضا، شکور، علی (۱۳۹۷)، *نقش راهبرد توسعه شهری (CDS) در توسعه پایدار شهری*، مطالعه موردی: منطقه ۳ شهرداری شیراز، دو فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۹(۱۰۴): ۱۷-۹۱.
- مبارکی، محمد، صلاحی، سمیه (۱۳۹۱)، *کیفیت خدمات شهری، تعهدات شهروندی و حس تعلق اجتماعی*، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳(۵۰): ۲۷۵-۳۱۵.
- مفرح فاطمه (۱۳۸۹)، *بررسی نقش سرمایه اجتماعی در ارتقای تعلق اجتماعی شهروندان در محله*، همایش منطقه‌ای در حوزه اجتماعی و فرهنگی، تهران: ۱-۱۹.
- مهدوی سید محمدصادق، رحمانی خلیلی احسان (۱۳۸۸)، *بررسی تأثیر دین‌داری بر مشارکت اجتماعی شهروندان تهرانی*، پژوهشنامه علوم اجتماعی، ۲(۴): ۲۹-۵.
- مهندسان مشاور شارمند (۱۳۸۰)، *طرح جامع شهرستان پارس‌آباد*.
- موسایی میثم، ملیحه شیبانی (۱۳۸۹)، *مشارکت در امور شهری و الزامات آن در شهر تهران*، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۰(۳۸): ۲۶۸-۲۴۵.
- یزدان‌پناه براتی، ناصر، شاه‌آباد، محمدرضا (۱۳۹۰)، *بررسی رابطه مفهومی سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محیط شهری (نمونه موردی: شهر جدید پردیس)*، جامعه پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ۲(۱): ۲۵-۴۹.
- Chidi, N., Thaddeus, A., Raymond, N. (2012), *Social participation in city governance and urban livelihoods: Constraints to the informal recycling economy in Aba, Nigeria*, City, Culture and Society, No. 3: 313-325.
- Deakin. M., Reid. A. (2014), *Sustainable urban development: Use of the environmental assessment methods*, Sustainable Cities and Society, No.10: 39-48
- Driskell, David (2002), *Creating Better Cities with Children and Youth, A Manual for Participation*, London and New York, EARTHSCAN publication.
- El.R., Abd, El.Ela, A. (2011), *Social participation in Egypt: Civil Society's former experience and new opportunities*. Draft Background Paper 11, World Conference on Social Determinants of Health, Rio De Janeiro, Brazil.
- Mattessich, PAUL (2009), *Social capital and community building*, Routledge publication.
- ترجمه منابع فارسی**
- Alavi Tabar, Alireza (2001), *The model of citizen participation in the administration of urban affairs*, published by the Organization of Municipalities
- Asgharpour Mohammad Reza (2009), *Social participation of the citizens of Mashhad in matters related to the municipality and the factors affecting it*, Journal of Urban Management in the Quarterly Journal of the Islamic Council of Mashhad, No. 3: 43-64.
- Daneshpour, Seyed Abdolhadi, Hadian, Akram (2009), *Renovation of worn-out urban structures and citizen participation, the first conference on the improvement and renovation of worn-out urban structures*, Conference on the improvement and renovation of worn-out urban structures in Mashhad.
- General Department of Roads and Urban Development of Ardabil Province, (1398), *technical studies*.
- Ghaffarzadeh Gholamreza, Jamshidzadeh Ebrahim (2011), *Public Participation and Urban Affairs (Study of Barriers, Problems and Strategies for the Development of Public Participation)*, Society and Culture Publications.
- Hosseini, Seyed Hadi, Ghodrati, Hossein, Javadian, Seyed Hamid (2012), *An Analysis of the Status of Citizen Participation and Sustainable Urban Development (Case Study of Sabzevar)*, Fourth Conference on Urban Planning and Management, Mashhad.
- Karimi, Farideh, Abdollahzadeh Fard, Alireza, Shakur, Ali (2015), *The Role of Urban Development Strategy (CDS) in Sustainable Urban Development, Case Study: Shiraz Municipality, Region 3*, Two Quarterly Journal of Urban Ecology Research, 9(104): 17-91.

- Mahdavi Seyed Mohammad Sadegh, Rahmani Khalili | Ehsan, (2009), *The effect of religiosity on social participation of Tehran citizens*, Journal of Social Sciences, Second Year, No. 4: 29-5
- Mofrah Fatemeh (2010), *A Study of the Role of Social Capital in Promoting the Social Belonging of Citizens in the Neighborhood*, Regional Conference in the Social and Cultural Sphere, Tehran.
- Mosaei Meysam, Maliheh Shiani (2010), *Participation in Urban Affairs and Its Requirements in Tehran*, Social Welfare Research Quarterly, 10(38): 245-268.
- Mubaraki, Mohammad, Salahi, Somayeh (2012), *Quality of Urban Services, Citizenship Commitments and Sense of Social Belonging*, Social Welfare Research Quarterly, Year 13(50): 275-315
- Pakro, Nazli, Sattarzadeh, Dariush (1400), *Investigating the effective components in the institutional challenges of citizen participation in sustainable urban regeneration Case study: Tabriz*. Journal of Applied Research in Geographical Sciences, No. 21: 177-1999.
- Parchami Ramin, (1995), *Social commitment of young people and the factors affecting it*, Master Thesis, Shahid Beheshti University of Tehran, Supervisor Mohammad Sadegh
- Piran, Parviz (1997), *Conceptual and Theoretical Foundations of Participation*, Planning Research Institute, Tehran.6.
- Rahnavard, Farjaleh (2001), *Participatory Management (Theory and Practice)*, Public Management Training Center Publications.
- Rajabi, Azita (2011), *Methods of Citizen Participation in the Urban Development Process*, Environmental Planning Quarterly, 12: 101-116.
- Sharifian, Maryam (2001), *Citizenship Participation, Urban Governance and Urban Management*, Urban Management Quarterly, No. 8:48.
- Sharmand Consulting Engineers (2001), *comprehensive plan of Parsabad city*
- Shiani Maliheh, Razavi Al-Hashim Behrad, Delpсанд Kamel, (2012), *A Study of Social Factors Affecting Citizens' Participation in Tehran Urban Management*, Quarterly Journal of Urban Studies2(4): 215-239.
- Taghvaei, Massoud, Babansab, Rasoul, Mousavi, Chamran (2010), *An Analysis of Measuring Factors Affecting Citizens' Participation in Urban Management. Case study: District 4 of Tabriz*, Urban and Regional Studies and Research of the first year, No. 2: 13-36.
- Yazdanpanah Barati, Nasser, Shahabad, Mohammad Reza (2011), *A Study of the Conceptual Relationship between Social Capital and Quality of Life in Urban Environment (Case Study: New Campus City)*, Cultural Sociology, Institute of Humanities and Cultural Studies, Second Year, No. 1: 49-25.
- Zahedani, Seyed Saeed Zahed, Zohri Bidgoli, Seyed Mohsen (2012), *Urban Management and Explaining the Social Participation of Citizens in the Municipality*, Urban Sociological Studies, Second Year, No. 5: 83-120.
- Zali, Nader, Mahdi, Ali, Torani, Ali, Mahdian Bahnemiri, Masoumeh (2013), *An Analysis of the Performance of Urban Management in Mahabad from the Perspective of Citizenship Participation and Satisfaction*, Journal of Urban Ecology Research, 4(8): 44-27.

Copyrights

© 2022 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

